

Depolitizace

PhDr. Petr Nesvadba, CSc.

Ve veřejném prostoru zní dlouhodobě náрек: naši občané se jen neochotně politicky angažují, jsou stále apatičtější, lhostejnější, ba otupělejší. Už prý ani nenadávají, natož aby bojovali proti něčemu či za něco. Toto tvrzení není nové. Již v roce 1925 ve spisku „O věcech obecných čili Zóon politikon“ konstatoval Karel Čapek **úpadek občanské aktivity** – a vůbec toho, co nazýval „občanskou autonomií“ a co chápal jako jeden z pilířů demokracie.

Kdybychom podrobili kritice politiku jak stran a hnutí vládních, tak opozičních, zcela jistě bychom našli nepřeborně důvodů, proč průměrný občan rezignuje na „věci veřejné“; jeden politolog to nedávno ilustroval „kauzou Čapí hnízdo“, která už nevzbuzuje ani bojovně kladné, ale ani bojovně záporné emoce – už je každému prostě „fuk“, zvykli jsme si na ni, je jakousi „novou normalitou“, banálností, se kterou před volbami jistě opět někdo začne „mávat“, ale pravděpodobně s žalostným efektem...

Ne, můj úmysl je skromnější. Pokusím se poukázat na jisté **paradoxy demokracie**, z nichž ten druhý jeví se mi být nejvíce znepokojivým.

Od Čapkových časů politologové již mnohokrát poukázali na skutečnost, že demokratický režim na straně jedné bytostně **vyžaduje aktivní podíl širokého občanstva**, na straně druhé ovšem svojí snahou o **institucionalizaci konfliktů** a co nejšířší **sociální konsensus** poněkud „ulamuje hroty“ širší aktivizace společnosti a zrod „velkých témat“ i vyhocených sporů odsouvá prakticky výlučně do předvolebních období. „Smířit“ tyto protikladné stránky demokratického procesu vládnutí je nesmírně citlivé a složité, vyžadující rozvážný politický management, jehož se nám, žel Bohu, dlouhodobě nedostává...

Hlavní pozornost vyžaduje však paradox jiný. Pohlédneme-li do minulosti, zjistíme, že donedávna byla existence organizovaných lidských společenství založena na vyhraněných **hodnotových předpokladech**, ať již byly ušlechtilé, nebo zvrhlé. Najdeme mezi nimi vůli Boží, poslání národa, třídní boj, čistotu rasy apod. Někdy byly tyto hodnoty prosazovány silou, jindy zákonem; někdy byly hodnotové systémy od sebe ostře odděleny, jindy přecházely v sebe navzájem. Můžeme je nazvat **ideologickými**.

V době (post)moderní se stále více hlásí o slovo typ společenství, jenž se představuje občanovi programově jako **hodnotově neutrální**. Hlásá **individuální svobodu** každého, ale nikomu nevnučuje společné programové sdílení. Určitá hodnotová východiska sice občas zdůrazní, ale vždy jen jako momentální důsledek volebního klání, takže o nic dlouhodobého, natož trvale zavazujícího vlastně nejde... Pluralitní a multikulturní společnost, zakládající si na své **heterogenitě**, ani nemůže dosáhnout natolik homogenního stavu, který by jakýkoli hodnotový konsensus umožňoval či snad dokonce vyžadoval!

Žijeme v době, v níž dochází k **dramatické erozi sociálních hodnot, norem, ideálů i vzorů**. Propagovaným cílem vládnoucích elit není formulovat, vštěpovat a bránit nějaké hodnoty, nýbrž dělat individualizovanému občanstvu co nejefektivnější ekonomický, politický a kulturní **servis** – orientuje se tedy nikoli strategicky dlouhodobě, nýbrž takticky krátkodobě. Vypadá to, že se nám – poprvé v dějinách – rodí úplně nový typ moci, který programově **nepotřebuje legitimizovat sebe sama** odkazem na hodnoty (tedy ani ty demokratické)! Potřebuje si pouze "koupit voliče". Proto nevládne, nýbrž spravuje, nepěstuje politiku, nýbrž politikaření, nevede, nýbrž svádí, nekomunikuje, nýbrž žvaní, je všude a vlastně nikde.

Lze proti tomu něco dělat? Pro začátek je dobře tento fenomén pojmenovat a přemýšlet o něm...